

4. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, затверджена Указом Президента України від 14 берез. 2016 р. № 92/2016. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 52.

Дрозд Олексій Юрійович,

т.в.о. завідувача докторантури та аспірантури Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Протидія корупції в Україні є одним із найважливіших державних завдань. З моменту проголошення незалежності України корупція розглядається як пряма загроза національній безпеці, стабільності та економічному зростанню держави. Негативні наслідки корупції полягають у тому, що вона розмиває такі важливі конституційні засади, як принципи соціальної справедливості та рівності всіх перед законом. Корупція підриває довіру людей до влади, дискредитує ринкові механізми розвитку конкуренції та запобігання монополізму в економіці, сприяє лобюванню законодавчих і нормативних актів, масштабним зловживанням і злочинності [1]. То ж що взагалі представляє собою «корупція», як явище?

Сучасне сприйняття корупції сформувалося у ХХ ст. Саме у цей час корупція стала розглядатися як один із ризиків розвинутого суспільства. Оскільки дотепер ані в українському законодавстві, ані в міжнародних правових актах не існує однозначного визначення терміна «корупція», для того щоб уявити всю багатогранність досліджуваного явища, наведемо різні формулювання, узяті як з вітчизняних, так і з закордонних джерел. У «Великому тлумачному соціологічному словнику Collins» наведене таке визначення: «Корупція – відмова від очікуваних стандартів поведінки з боку представників влади заради незаконної особистої вигоди» [2]. В Оксфордському політичному словнику вказується, що корупція може процвітати як у демократичному суспільстві, так і в тоталітарному. По-перше, вона яскраво виявляється під час виборів, а в Радянському Союзі корупція зосереджувалася навколо чорного ринку й правлячої партії, у якій посади й привілеї купувалися [3].

Різняться підходи щодо визначення поняття «корупція» і серед вітчизняних науковців. Так, С. С. Рогульський пропонує правовий термін «корупція» визначити як незаконне прийняття майнових та немайнових послуг, благ і переваг особами, що уповноважені на виконання державних функцій, або особами, що відповідно до закону прирівнюються до них, з використанням свого правового статусу та пов'язаних з ним можливостей, а також підкуп зазначених осіб

шляхом незаконного надання їм фізичними та уповноваженими представниками юридичних осіб цих благ, послуг та переваг з метою отримання від осіб, уповноважених на виконання державних функцій, або осіб, що привірюються до них, певних привілеїв [4, с.10]. С. В. Невмержицький вказує, що корупція – це, в першу чергу, соціально-політичне явище, головною особливістю якого є використання посадовими особами законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань, установ і організацій господарського управління всіх форм власності свого службового становища для одержання матеріальних цінностей, послуг чи пільг для себе або третіх осіб [5, с.44]. При цьому дослідник слушно наголошує, що корупція охоплює економіку, політику, культуру, етику, мораль, усю соціальну сферу, тобто за своєю сутністю це багатоскладове соціально-політичне явище, важливою ознакою якого є обумовлена цими обставинами поведінка суб'єкта правопорушення [5, с. 362].

Тож, із вказаного вище витікає, що корупція – це в першу чергу соціальне явище, яке негативно впливає на суспільні, економічні та політичні процеси в нашій державі. При цьому корупційні діяння вчиняються, зазвичай державними службовцями під час проходження ними служби у відповідних органах державної влади, з метою отримання ними особистої вигоди. Не заперечуючи наукову цінність досліджень, присвячених інституту проходження державної служби, варто відзначити фрагментарність, відсутність системності та цілісності його розуміння. Підходи більшості дослідників до вивчення проблем проходження державної служби, як правило, зводяться до їх аналізу в межах або трудового, або адміністративного права, без приділення суттєвої критичної уваги вивченню подвійної правової природи даного інституту. Практично всі без винятку адміністративісти та трудовики наголошують на тому, що державна служба – це комплексний інститут, і у своїх наукових дослідженнях звертаються до наукових напрацювань один одного. Водночас, всі вони практично не приділяють увагу проблемам розмежування та узгодження норма адміністративного і трудового права в регулюванні відносин державної служби в Україні. Такий стан справ призводить до того, що одні й ті самі аспекти державної служби адміністративістами розглядаються як предмет адміністративно-правового регулювання, а теоретиками трудового права, відповідно – трудо-правового регулювання. Така концептуальна помилка не дозволяє у повній мірі усвідомити всю сукупність проблем правового регулювання проходження державної служби як нормами трудового, так і нормами адміністративного права. Вона є основною причиною не лише виникнення наукових дискусій з приводу належності тих чи інших відносин державної служби до предмету відповідної галузі права, але й до відсутності єдиного бачення основних шляхів реформування інституту проходження державної служби. Як наслідок, більшість

практичних питань, які стосуються правового, організаційного, кадрового та іншого забезпечення проходження державної служби залишаються не достатньо дослідженими. Не розробленість зазначених проблем у теорії, негативно позначається на правотворчій діяльності, обумовлює прийняття не виважених, недосконалих і суперечливих правових актів. Внаслідок цього гальмується процес реформування інституту проходження державної служби та його адаптація до стандартів Європейського Союзу, а також знижується ефективність нормативно-правових актів, що його регулюють. Все це у своїй сукупності призводить до підвищення рівня корупції в державі.

Щоб отримати бодай приблизне уявлення про масштаби наслідків відсутності належного правового регулювання інституту проходження державної служби в Україні, пропонуємо результати соціологічного дослідження, в якому приймали участь не лише державні службовці, але також різноманітні фахівці у галузі права. Прогнозовано велика кількість респондентів з негативного боку відмітила високий рівень корумпованості державних службовців. Більшість із них розцінюють її як масштабне явище, яке становить загрозу національній безпеці країни. Першопричиною виникнення і росту корупції респонденти називають егоїстичні мотивації поведінки частини державних службовців, а також у тих умовах, що породжують у них прагнення до наживи шляхом використання владних повноважень і службового становища. У зв'язку з цим можна сказати, що корупція – явище скоріше психологічне, пов'язане з внутрішнім світом чиновників, що переходять грань моральності на певний час або залишаються за цією гранню назавжди [6, с. 4].

Розділились погляди респондентів і на основні причини поширення корупції в органах державної влади. Так, більшість опитаних державних службовців цілком прогнозовано вважають основною причиною корупції низький рівень фінансового, матеріально-технічного, ресурсного та іншого забезпечення діяльності державних службовців; сприйняття громадянами корупції як звичного явища і, як наслідок, її тотальне поширення в усіх сферах суспільного життя; недоліки чинного законодавства, що дають можливість державним службовцям по різному трактувати одні й ті ж норми закону; наділення державних службовців занадто широким колом дискреційних повноважень. На думку фахівців у галузі права, поширенню корупції в органах державної влади сприяють такі фактори: прагнення державних службовців до незаконного особистого збагачення; недоліки діяльності органів, які покликані вести боротьбу з корупцією; відсутність відкритості та прозорості в діяльності більшості органів державної влади; закритий характер виконання службових повноважень та прийняття управлінських рішень; відсутність належного контролю за діями та рішеннями державних

службовців; ускладнена процедура притягнення державних службовців до відповідальності, і, як наслідок, їх тотальна безкарність.

Узагальнення результатів проведеного нами опитування ще раз доводить, що незважаючи на суттєвий науковий доробок з проблемних питань правового регулювання інституту проходження державної служби, необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень у цій сфері є надзвичайно актуальною, зокрема це стосується питання протидії корупції. При цьому, в першу чергу, перегляду та переоцінці підлягає цілий ряд науково-теоретичних поглядів на сутність і зміст корупції під час проходження державної служби. Концептуального переосмислення потребують першооснови, підґрунтя і навіть ідеологія цього правового інституту.

Завершуючи представлене наукове дослідження варто відзначити, що причини виникнення корупції в нашій державі можуть бути різними та мати різну природу походження. Саме тому законодавцю потрібно боротись з корупцією не як з явищем. Необхідно в першу чергу приділяти увагу першопричинам її виникнення, тобто дивитись в глибину окресленого проблемного питання. Тільки викоринивши причини виникнення корупції можна говорити про ефективні кроки боротьби із нею.

Список використаних джерел

1. Мовчан А. В. Актуальні проблеми протидії корупції в Україні. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 116–121. URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2017_Movchan.pdf
2. Большой толковый социологический словарь : в 2 т. / под ред. Д. Джери, Дж. Джерри ; [пер. с англ.]. М. : Вече, 2001. Т. 2. 528 с.
3. Бондаренко С. В. Коррупированные общества. Ростов н/Д. : Ростиздат, 2002. 368 с.
4. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 19 с.
5. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен : дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02. Київ, 2009. 408 с.
6. Мухин А. А., Козлов П. А. «Семейные» тайны или неофициальный лоббизм в России. М. : ЦПИ, 2003. 304 с.